

Gökhan Gökdere

Fırat University, ggokdere@firat.edu.tr, Elazığ-Türkiye

Gül Yılmaz

Fırat University, gul_grbz88@hotmail.com, Elazığ-Türkiye

Nazmiye Yalçın

Fırat University, nertogrul@firat.edu.tr, Elazığ-Türkiye

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2025.20.2.3A0099		
ORCID ID	0000-0001-7004-7670	0000-0003-0987-3900	0000-0003-0171-0680
Corresponding Author	Gökhan Gökdere		

TÜRKİYE'DEKİ KADIN İSTİHDAMININ TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU VERİLERİNE GÖRE ANALİZİ

ÖZ

İstikrarlı üretkenlik ve kadınların işgücüne katılımı ekonomik büyüme üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Türkiye'de 12 bölgeye göre kadınların işgücü piyasasındaki durumunun incelendiği bu çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu verileri kullanılarak Türkiye'de kadın istihdamının mevcut durumu istatistiksel bölgeler bazında değerlendirilmektedir. Türkiye'de kadın istihdamı, işsizliği ve işgücüne katılımındaki bölgesel farklılıklar, yaş ve eğitim durumu dikkate alınarak analiz edilmiştir. Örnek bölge verilerine göre kadın işgücünün mevcut durumunu anlamayı amaçlayan bu çalışmada, kadın işgücünün eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım oranının da arttığı tespit edilmiştir. Bölgeler bazında yapılan analiz, istihdam verilerinin eğitim düzeyi ve coğrafi yapılanmaya göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bir diğer sonuç ise, ataerkil kurumların dayattığı toplumsal cinsiyet standartları ve kadınların daha fazla ev işi yapmaları nedeniyle istihdam edilme olasılıklarının daha düşük olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kadın İşgücü, Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiksel Analiz, Ekonomik Büyüme

ANALYSIS OF WOMEN'S EMPLOYMENT IN TURKEY ACCORDING TO DATA FROM THE TURKISH STATISTICAL INSTITUTE

ABSTRACT

Stable productivity and women's entry into the workforce greatly impact economic growth. In this study, which examines women's status in the labor market according to 12 regions in Turkey, the current state of women's employment in Turkey is assessed based on statistical areas using data from the Turkish Statistical Institute. In Turkey, regional variations in women's employment, unemployment, and labor force participation are analyzed, considering age and educational attainment. According to data from the sample region, this study, which aimed to understand the current state of the female labor force, found that the rate of labor force participation increases with the level of education of the female labor force. A region-by-region analysis reveals that employment data differ based on educational attainment and geographic configuration. Another conclusion is that women are less likely to be employed because they perform more household chores due to gender standards imposed by patriarchal organizations.

Keywords: Women, Female Labor Force, Turkish Statistical Institute, Statistical Analysis, Economic Growth

How to Cite:

Gökdere, G., Yılmaz, G. ve Yalçın, N., (2025). Türkiye'deki kadın istihdamının Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre analizi. Physical Sciences, 20(2):1-15, DOI: 10.12739/NWSA.2025.20.2.3A0099.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Kadınların istihdamı bir ulusun refahı, ilerlemesi ve büyümesi için kritik öneme sahiptir. Bir ulusun en önemli sosyal ve ekonomik göstergelerinden biri kadın istihdamı ve işgücü arzı oranıdır. Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların ekonomik sistemdeki konumu henüz ideal düzeye ulaşmamıştır. Ailelerin mali refahı, kadınların istihdamından doğrudan etkilenmektedir. Ailelerin ve toplumların sosyoekonomik durumu düştüğünde yaşam kalitesi de düşer. Bir toplumun nüfus büyüklüğü, sosyoekonomik durumu ve kültür derecesi birbiriyle yakından ilişkilidir. Türkiye'de son dönemde yaşanan sosyoekonomik değişimler daha esnek bir iş piyasasının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni çalışma düzeni sayesinde, kadınlar artık hem mesleki hem de evle ilgili yükümlülüklerini yerine getirme şansına sahiptir. Bu nedenle, kadınlar artık daha esnek istihdam seçeneklerine sahiptir ve ailelerinin geçimini sağlamak için işgücüne katılma olasılıkları daha yüksektir. Kadınların işgücüne katılımını etkileyen bazı faktörler büyük ölçüde sabitken, diğerleri demografik, geleneksel veya ekonomik özelliklere sahip olabilir ve etkileri farklı coğrafyalarda ve sosyal bağlamlarda farklılık gösterebilir. Kaya (2023), çalışmasında kadın işgücüne katılımını, açıklayıcı faktör analizi yöntemi ile 87 ülkeye ait 20 gözlemsel değişken verisi ile incelemiştir [1]. Ayrıca Kaya, Kılıç ve Murat (2024) çalışmalarında, kadın istihdamı konusunda cinsiyet farkını inceleyen araştırmaları bibliyometrik analiz ile ele almışlardır. Ekonomik ilerleme, kadınların işgücü piyasasına katılımına ve piyasa üretiminin sürekliliğine bağlıdır [2].

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışma, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) istatistiki alanlarına dayanarak, kadınların işgücü piyasasındaki konumunu değerlendirmek ve kadınların Türk iş dünyasındaki rolünü araştırmak için Türkiye İstatistik Kurumu'nun verileri kullanılarak hazırlanmıştır. Türkiye'de kadınların istihdam ve işsizlik durumu bölgelere göre analiz edilirken yaş ve eğitim dikkate alınmıştır. "Türkiye'deki Kadın İstihdamının Türkiye İstatistik Kurumu Verilerine Göre Analizi" başlıklı bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekonomik kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır. Kadınların iş gücüne katılım düzeyinin doğru ve güncel verilerle incelenmesi, politika yapıcıların etkili stratejiler geliştirmesine katkı sağlar. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine dayanan bu analiz, kadın istihdamındaki değişimleri ve mevcut sorunları nesnel bir şekilde ortaya koyarak, toplumsal farkındalık yaratmayı da hedeflemektedir.

Önemli Noktalar (Highlights):

- TÜİK verileriyle kadınların iş gücüne katılım oranları objektif biçimde ortaya konmuştur.
- Kadın istihdamındaki artış veya azalış eğilimleri yıllar bazında analiz edilmiştir.
- Kadın istihdamının bölgelere göre farklılıkları belirlenerek yerel politikalar için veri sunulmuştur.

3. TÜRKİYE'DE İSTATİSTİKİ BÖLGELERE GÖRE İŞGÜCÜ İSTİHDAMI VE İŞSİZLİK ORANLARI (LABOR FORCE EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT RATES BY STATISTICAL REGIONS IN TURKEY)

TÜİK ve Ulusal Planlama Teşkilatı (UPT), 2001 yılında Bakanlar Kurulu'na sunulan Türkiye İstatistiki Bölge Sınıflandırmasını oluşturmuştur. Bu, 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olarak 22 Eylül 2002 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu çalışmada istatistiki sınıflandırma Düzey 1; 12 bölgeden ve 81 ilden oluşmaktadır [3]. Tablo 1 istatistiki bölge sınıflandırmasını vermektedir.

Tablo 1. İstatistiksel bölge sınıflama tablosu [12]
(Table 1. Statistical regional classification table)

Düzey 1	İller
İstanbul (TR1)	İstanbul
Batı Marmara (TR2)	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale
Ege (TR3)	İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak
Doğu Marmara (TR4)	Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
Batı Anadolu (TR5)	Ankara, Konya, Karaman
Akdeniz (TR6)	Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
Orta Anadolu (TR7)	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat
Batı Karadeniz (TR8)	Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
Doğu Karadeniz (TR9)	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
Ortadoğu Anadolu (TRB)	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkari
Güneydoğu Anadolu (TRC)	Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

Gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, yerel ve bölgesel ekonomik istatistiklerdeki eşitsizliktir. Bu sorunu ele almak ve bölgesel kalkınma politikalarını ve önleyici tedbirleri daha iyi hazırlamak için Türkiye genelinde istatistiki bir bölge sınıflandırması oluşturulmuştur. Ulusal büyük ölçekli kalkınma planına 26 alt bölgenin dâhil edilmesi, bölgesel kalkınma ve kalkınmayla ilgili kaygılar bağlamında çeşitli ekonomi politikalarının uygulanmasını kolaylaştırma amacına hizmet etmektedir [4]. Ülkemizdeki kadın istihdamı bölgelere göre farklılık göstermektedir ve toplumsal eşitsizliğin en temel göstergelerinden biri, kadın istihdamının erkeklere kıyasla önemli ölçüde düşük olmasıdır. Kadınlar ve erkekler tarih boyunca çeşitli alanlarda işbirliği yapmış ve çalışmışlardır. Ancak yeni toplumsal yapılar ortaya çıktığında, kadınlar birçok medeniyette yaptırımlara maruz kalmıştır. Kültürel, ekonomik ve demografik yönleri olan ayrımcılık coğrafi bölgelere göre farklılık gösterir. Genellikle kadın istihdamını etkileyen faktörler;

- Eğitim düzeyi
- Ücret eşitsizliği
- Toplumun kültürel yapısı
- Yaş, medeni durum
- Ücretsiz aile işçiliği
- Kayıt dışı çalışma şeklinde sıralanabilir [5].

Ülkemize de bölgesel olarak bakıldığında kadın istihdamı değişkenlik göstermektedir ve kadın istihdam oranının, erkek istihdam oranından çok düşük olması toplumsal eşitsizliğin varlığının en temel göstergelerinden birdir.

Tablo 2. Türkiye'de kadınların istihdam oranları (15 yaş ve üstü, %)[12]

(Table 2. Employment rates of women in Turkey (15 years and over, %))

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul (TR1)	26.5	27.7	29.3	30.8	32	30.5	28
Batı Marmara (TR2)	29.9	31	31.4	32	32.4	31.3	31
Ege (TR3)	31.2	31.7	32.3	32.5	33.7	32.8	29
Doğu Marmara (TR4)	28	28.8	27.4	28.8	29.9	28.6	26.8
Batı Anadolu (TR5)	25.5	26.3	26.7	27.6	27.9	27.6	25.5
Akdeniz (TR6)	25	25	26.7	27.4	28.5	27.8	25.7
Orta Anadolu (TR7)	23.6	25.4	25.2	23.5	23.7	23.7	22.4
Batı Karadeniz (TR8)	32.5	33.2	33.8	34.2	35.9	34.2	30.5
Doğu Karadeniz (TR9)	35.8	38	39.5	39.5	37.7	38.6	34.7
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	33.5	33.7	31	29.6	27.5	26.2	25
Ortadoğu Anadolu (TRB)	24.2	25.8	24.2	26.2	24.9	25.2	22.2
Güneydoğu Anadolu (TRC)	14.2	15.3	15.8	18	17.8	18.1	16.1

Tablo 2’de 2014-2020 yılları arasında kadınların TÜİK istatistikî bölge sınıflamalarına göre ekonomik hayatın içinde olmaları yani herhangi bir işe dâhil olma oranları ile ilgili bilgi verilmiştir. Tabloya göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmektedir:

- 2020 itibarıyla, Doğu Karadeniz Bölgesi en yüksek kadın istihdam oranına (34.7) sahiptir. Bu durum, bu bölgedeki kadınların diğer bölgelerdeki kadınlara göre daha yüksek bir istihdam oranına sahip olduğunu göstermektedir.
- Kadın istihdam oranının en düşük olduğu bölge Güneydoğu Anadolu-TRC bölgesidir. Bu bölgede istihdam oranı 2017 ve 2019 yıllarında en yüksek %18 olarak belirlenmiştir. Bölgenin yüksek çalışmayan nüfusu ve düşük çalışan nüfusu bu düşük oranın başlıca nedenleridir. Çalışan kişi başına düşen yüksek işsizlik oranı, yoksulluk ve işsizlik gibi çok sayıda soruna yol açmakta, bu da ek toplumsal sorunlara neden olmaktadır.
- 2020 yılında, COVID-19 salgınından dolayı tüm bölgelerde istihdam oranlarında düşüş yaşanmıştır.

Tablo 3. Türkiye'de kadınların işgücüne katılma oranları (15 yaş ve üstü, %)[12]

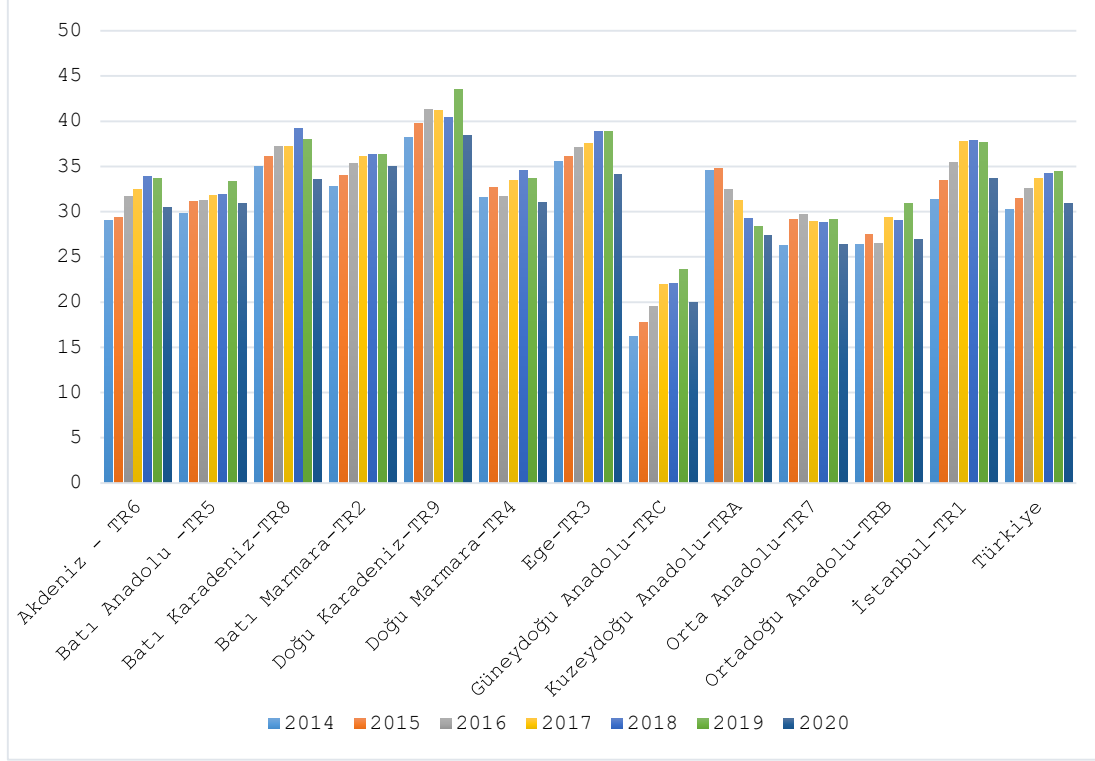
(Table 3. Labor force participation rates of women in Turkey (15 years and over, %))

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul (TR1)	31.4	33.4	35.5	37.8	37.9	37.6	33.6
Batı Marmara (TR2)	32.8	34	35.3	36.1	36.3	36.3	35
Ege (TR3)	35.6	36.1	37.1	37.5	38.9	38.9	34.1
Doğu Marmara (TR4)	31.6	32.7	31.7	33.4	34.6	33.7	31
Batı Anadolu (TR5)	29.8	31.1	31.2	31.8	31.9	33.3	30.9
Akdeniz (TR6)	29	29.4	31.7	32.4	33.9	33.6	30.5
Orta Anadolu (TR7)	26.3	29.2	29.7	28.9	28.8	29.1	26.4
Batı Karadeniz (TR8)	35	36.1	37.2	37.2	39.2	38	33.5
Doğu Karadeniz (TR9)	38.2	39.7	41.3	41.2	40.4	43.5	38.4
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	34.5	34.8	32.4	31.2	29.3	28.4	27.4
Ortadoğu Anadolu (TRB)	26.4	27.5	26.5	29.4	29	30.9	26.9
Güneydoğu Anadolu (TRC)	16.2	17.8	19.5	21.9	22.1	23.6	20

İşgücü, çalışan ve işsiz nüfusun tamamını kapsamaktadır. İşgücüne katılım oranı, iş gücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusa oranıdır. Tablo 3’de 2014-2020 yılları arasında kadınların TÜİK istatistikî bölge sınıflamalarına göre iş gücüne katılma oranları verilmiştir. Tabloya göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmektedir:

- İşgücüne katılan kadın oranının en yüksek 2019 yılında Doğu Karadeniz’de %43.5 olarak gözlenmiştir.

- İşgücüne katılan kadın oranının en düşük olduğu bölge Güneydoğu Anadolu-TRC bölgesidir. Bu bölgede istihdam oranı diğer bölgelere göre 2020 yılında en düşük %20 olarak belirlenmiştir.
- 2020 yılında, COVID-19 salgınından dolayı tüm bölgelerde kadınların iş gücüne katılma oranlarında düşüş yaşanmıştır.

Şekil 1. Türkiye ve istatistikî bölge sınıflandırması düzeyinde kadınların işgücüne katılma oranları (15 yaş ve üstü) [12]
(Figure 1. Labor force participation rates of women in Turkey and at the level of statistical region classification (15 years and over))

Şekil 1'de görüldüğü üzere, 2020 yılına kadar kadınların işgücüne katılım oranları artmıştır. Türkiye'deki sosyal eşitsizliğin en temel ölçütü, kadınların istihdam oranının erkeklere kıyasla çok daha düşük olmasıdır. Kadın istihdamı Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana bir sorun olmuştur ve bugün de olmaya devam etmektedir. Bu şekilde, tarihsel olaylardan günümüze kadar incelediğimizde de görebileceğimiz gibi, bu soruna neden olan şey topluma özgü meselelerdir. İş ve aile yaşamı arasındaki denge, cinsiyete dayalı iş bölümü ve kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması gibi sorunlar kadınların ekonomiye katılımını engellemektedir. Yukarıda bahsedilen koşullar ve değişiklikler, yürürlüğe konan politikaların etkinliğini engellemiş ve sonuç olarak genellikle özel sektörle sınırlı kalan kadın istihdamının azalmasına neden olmuştur [6].

Hükümet politikasının genişlemesi, kadınların toplumdaki statüsünü iyileştirmiştir. Türk Anayasası, Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve Türk İş Kanunu'na çok sayıda düzenleme eklenmiştir. Bu mevzuat toplumsal cinsiyet eşitliği için yasal zemini güçlendirmiş olsa da, uygulamada sorunlar devam etmektedir. Kız çocuklarının aileleri tarafından okula gönderilmemesi, kadınların sağlık hizmetlerine eşitsiz erişimi, kadınların karar alma süreçlerinde yeterince temsil edilmemesi ve kadınların çalışma izni almakta güçlük çekmesi gibi konular hâlâ öne çıkmaktadır. Kadınlar sosyoekonomik ve siyasi alanlarda yeterince temsil

edilmemektedir. Türkiye'nin geleneksel toplumsal çerçevesi içinde, toplumsal cinsiyete dayalı roller kadınların sosyal ve gündelik yaşamlarını engellemektedir. Bu bakış açısının sorgulanması ve değiştirilmesi elzemdir [7].

Tablo 4. Türkiye'de kadınların bölgesel işsizlik oranları (15 yaş ve üstü, %) [12]
(Table 4. Regional unemployment rates of women in Türkiye (15 years and over, %))

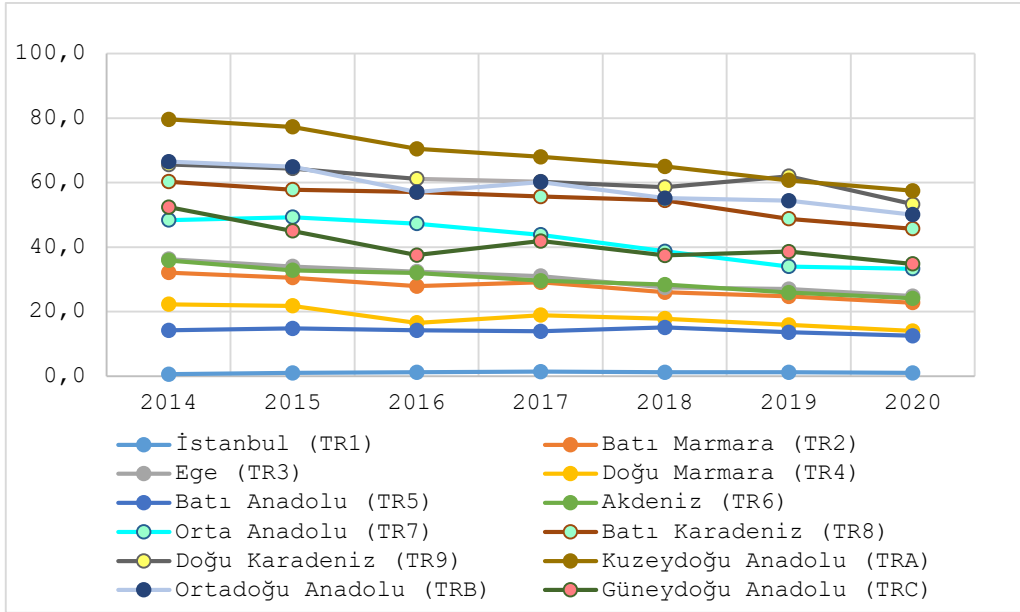
Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul (TR1)	15.6	17	17.3	18.6	15.5	18.9	16.8
Batı Marmara (TR2)	9	9	11	11.4	10.7	13.8	11.3
Ege (TR3)	12.2	12.2	12.9	13.1	13.5	15.5	14.9
Doğu Marmara (TR4)	11.5	12.1	13.6	13.7	13.7	15.2	13.4
Batı Anadolu (TR5)	14.4	15.2	14.5	13.2	12.6	17	17.3
Akdeniz (TR6)	13.8	15.1	15.8	15.3	16.2	17.4	15.8
Orta Anadolu (TR7)	10.2	12.9	15	18.5	17.9	18.4	14.9
Batı Karadeniz (TR8)	6.9	8	9.3	8	8.5	9.9	9.1
Doğu Karadeniz (TR9)	6.1	4.4	4.4	4.1	6.8	11.3	9.7
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	2.9	3	4.4	5.2	6	7.7	8.6
Ortadoğu Anadolu (TRB)	8.2	6.2	8.7	10.7	14.4	18.4	17.4
Güneydoğu Anadolu (TRC)	12.4	14	18.9	18.1	19.6	23.1	19.4

Tablo 4'de işsizlik oranlarının en yüksek olduğu yılların 2020 ve 2019 olduğunu görülmektedir. Kadın işsizliğinin yüksek olmasının başlıca nedenleri arasında kadınların ücretsiz aile işçisi olarak işgücü piyasasına katılmaları, kentlerde niteliklerine uygun iş bulamamaları ve ev işlerinin kadın işi olduğu algısı yer almaktadır. En temel insan haklarından biri olan çalışma özgürlüğünün korunması ve işsizliğin azalması, bir ülkenin değerinin en önemli ölçütlerinden ikisidir. Kadınların herhangi bir alanda ücretli olarak çalışması, ailelerinin geçimini sağladıkları için yaşam haklarını korumaktadır. Kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları sayısız sorun ve yüksek işsizlik oranı, kişisel özgürlük ve haklara zarar vermenin yanı sıra toplum, ekonomi ve psikoloji üzerinde de zararlı etkilere sahiptir.

4. EKONOMİK FAALİYET KOLLARINA GÖRE KADINLARIN İSTİHDAM DURUMU (EMPLOYMENT STATUS OF WOMEN BY BRANCHES OF ECONOMIC ACTIVITY)

Bir ülkenin gelişmişlik ve olgunluk düzeyinin en önemli göstergelerinden biri işgücünün mesleklere göre dağılımıdır. Sektörler gelişmişlik derecesine bağlı olarak farklı şekilde dağılmaktadır. İlerlemenin temel ölçütleri arasında ekonominin sanayi ve hizmetlere ayrılan yüzdesi, ekonominin tarıma ayrılan yüzdesi ve en önemlisi de işgücünün kadınlardan oluşan yüzdesi yer almaktadır.

Türkiye'nin tarım sektörü ülke ekonomisine her geçen yıl daha az katkı sağlarken, sanayi ve hizmetler sektörü daha fazla katkı sağlamaktadır. Tarım sektöründeki işler belirli bölgelerde yoğunlaşmış olsa da, sanayi ve hizmetler de diğer bölgelerdeki istihdamın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır [8].

Şekil 2. Ekonomik faaliyet kollarına göre tarım sektöründe kadınların istihdam durumu (15 yaş ve üstü, %) [12]

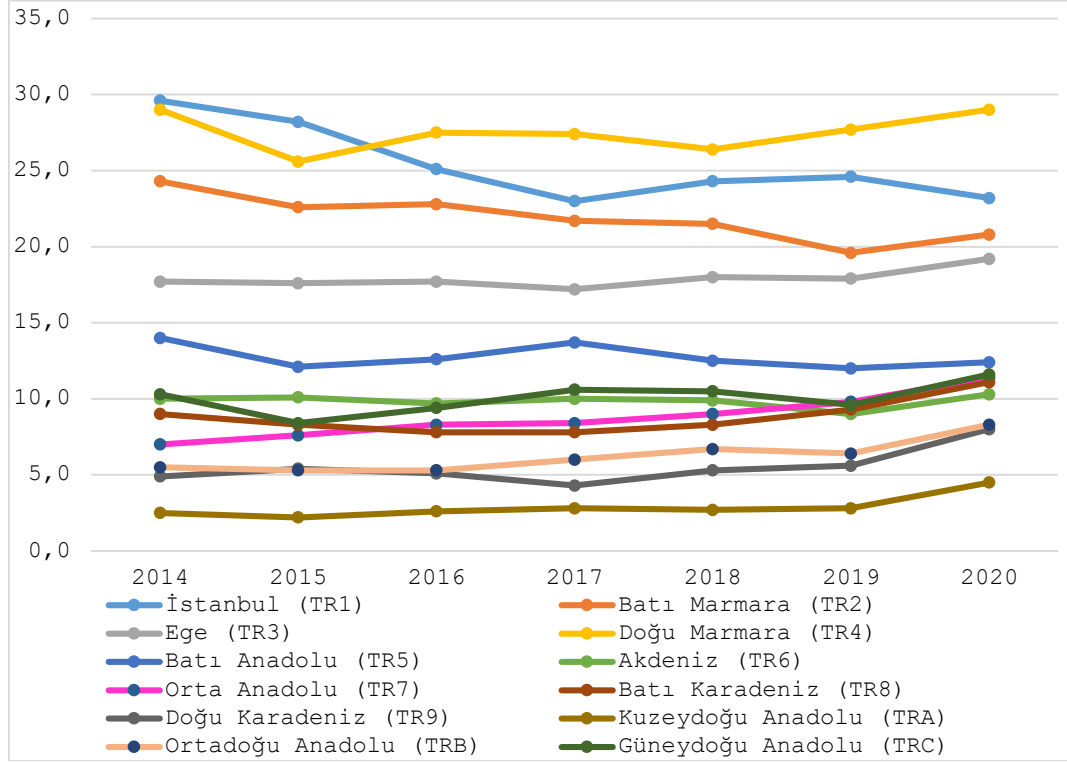
(Figure 2. Employment status of women in the agricultural sector by branches of economic activity (15 years and over, %))

Şekil 2'de gösterildiği üzere, 2014-2020 yılları arasında tarım sektöründeki kadın istihdamında en büyük düşüş %22.1 ile Kuzeydoğu Anadolu'da yaşanmıştır. İkinci olarak, Güneydoğu ve Orta Anadolu'da tarım sektöründeki kadın istihdamı sırasıyla %17.6 ve %16.4 oranında azalmıştır. Kuzeydoğu Anadolu %57.5 ile en yüksek değere sahipken, İstanbul %1 ile en düşük değere sahiptir. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nin ekonomisi büyük ölçüde tarım sektörüne bağlıdır. Dünya Ticaret Örgütü, ülkeler arasında tarım ürünleri ticaretinin serbestleşmesinin ve bölgede tarım ve hayvancılık alanında faaliyet gösteren işletmelerin AB mevzuatına uymamasının bölgenin rekabet gücünün azalmasına yol açtığını vurgulamaktadır. Ayrıca, bölgenin su kaynaklarının bolluğuna rağmen, yetersiz sulama harcamaları kaynak israfına yol açmakta ve tarımsal üretimin azalmasında önemli bir etken olmaktadır. Bu istatistikler, tarım için yeterli alana sahip olmasına rağmen, karşı karşıya olduğu sorunlar nedeniyle bölgenin verimliliğinin ve katma değerinin potansiyelin altında olduğunu göstermektedir. Bölgenin Gürcistan, Azerbaycan ve İran gibi ülkelerdeki ihracat limanlarına ve pazarlarına yakınlığı, kırsal kalkınmayı bölge ekonomisindeki mevcut ticaret seviyesini artırmak için daha da önemli hale getirmektedir. Ancak ulaşım masraflarının yüksek olması, tarım ürünlerinin batıya sunulmasını imkânsız hale getirmektedir.

Şekil 3'de 2014-2020 yılları arasında Türkiye'de sanayi sektöründe kadınların istihdam durumu, Şekil 4'te ise hizmet sektöründe kadınların durumu gösterilmektedir.

Şekil 3 incelendiğinde, 2020 yılında Doğu Marmara Bölgesi'nin sanayi sektöründe istihdam edilen kadınların en büyük oranına (%29) sahip olduğu görülmektedir. En gelişmiş ikinci sanayileşmiş bölge olan İstanbul'da sanayi sektöründe kadın istihdam oranı 2014 yılında %29.6 iken zamanla azalarak 2020 yılında %23.2'ye düşmüştür. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi sanayi sektöründe en düşük kadın istihdam oranına (%4.5) ve tarım sektöründe en yüksek kadın istihdam oranına (%5) sahiptir. Sanayi sektöründeki kadın istihdamı diğer bölgelerde sabit kalırken veya hafif bir artış gösterirken, Doğu Marmara, İstanbul ve Batı Marmara bölgelerinde 2020 yılına kadar önemli ölçüde azalmıştır. 2020 yılında

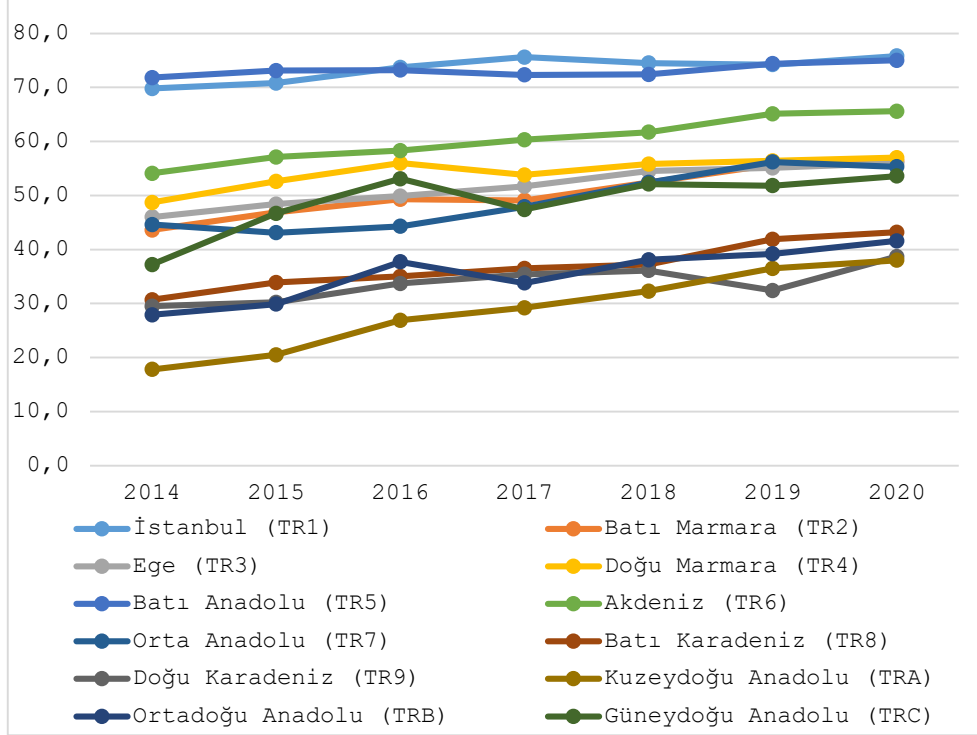
Türk işçilerin %16.8'i sanayi sektöründe istihdam edilmiştir; zaman içinde bu oran nispeten sabit kalmıştır. En yüksek oran 2014 yılında %17.1 iken, en düşük oran 2017 yılında %15.6 olmuştur.

Şekil 3. Ekonomik faaliyet kollarına göre sanayi sektöründe kadınların istihdam durumu (15 yaş ve üstü, %) [12]

(Figure 3. Employment status of women in the industrial sector by branches of economic activity (15 years and over, %))

2014-2020 yılları arasında Türkiye'de hizmet sektöründe kadınların istihdam durumu Şekil 4'te gösterilmektedir. Türkiye'de hizmet sektöründe istihdam edilen kadınların oranı 2014 yılında %50 iken 2020 yılında %60.4'e yükselmiştir. İstanbul ve Batı Anadolu Bölgesi 2020 yılında sırasıyla %75.8 ve %75 ile hizmetler sektöründe en yüksek kadın istihdam oranına sahip olacaktır. 2020 yılında hizmet sektöründe çalışan kadın oranının en düşük olduğu bölge Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi olurken, tarım sektöründe çalışan kadın oranının en yüksek olduğu bölge Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi olacaktır (%38). Hizmet sektörünün gelişmiş olduğu bölgelerde hizmet sektöründe, sanayi sektörünün gelişmiş olduğu bölgelerde sanayi sektöründe, tarım sektörünün gelişmiş olduğu bölgelerde ise tarım sektöründe daha fazla kadının istihdam edilmesi yönünde genel bir eğilim bulunmaktadır.

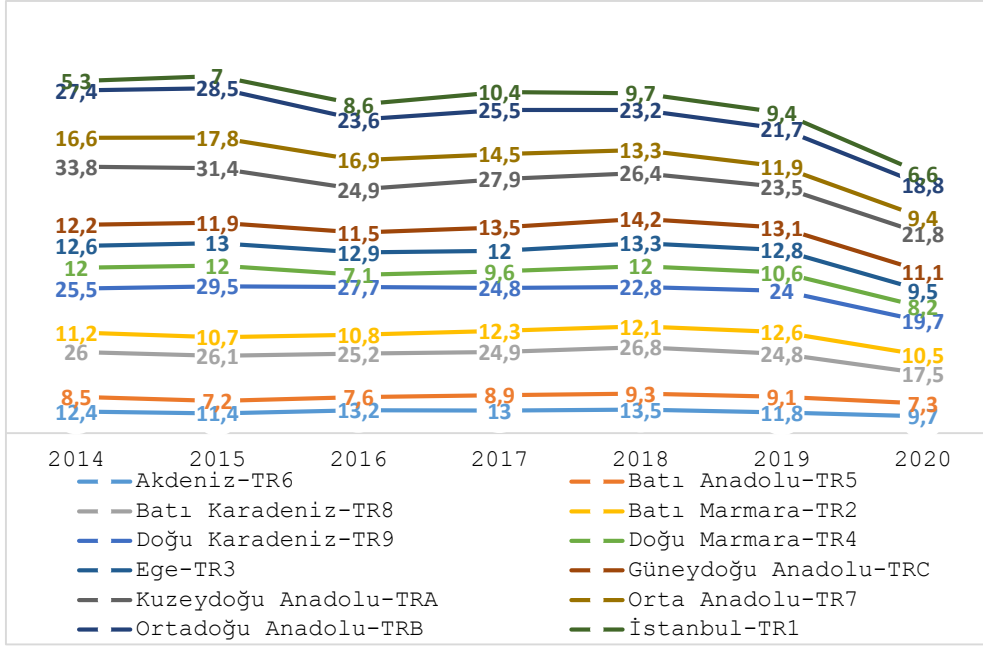

Şekil 4. Ekonomik faaliyet kollarına göre hizmet sektöründe kadınların istihdam durumu (15 yaş ve üstü, %) [12]
(Figure 4. Employment status of women in the service sector by branches of economic activity (15 years and over, %))

5. EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE KADINLARIN İSTİHDAM DURUMU (EMPLOYMENT STATUS OF WOMEN BY EDUCATION LEVEL)

Aktif olarak çalışan Türk kadınları üzerinde yapılan araştırmalara göre eğitim, ekonomik bağımsızlık elde etmenin yanı sıra kadınların kendilerini geliştirmeleri ve özgüven kazanmaları, dünya görüşlerini değiştirmeleri ve çocuklarına daha iyi bir eğitim vermeleri gibi faydalar sağlamaktadır. Bu nedenle, kadınların eğitim düzeyi ile iş sektörüne katılımları arasında var olan olumlu ilişkiyi kabul etmek kritik önem taşımaktadır. Aşağıdaki tablodan da görülebileceği gibi, kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe, iş hayatına katılma ve işte kalma sürelerinin yanı sıra istihdam oranları da artmaktadır.

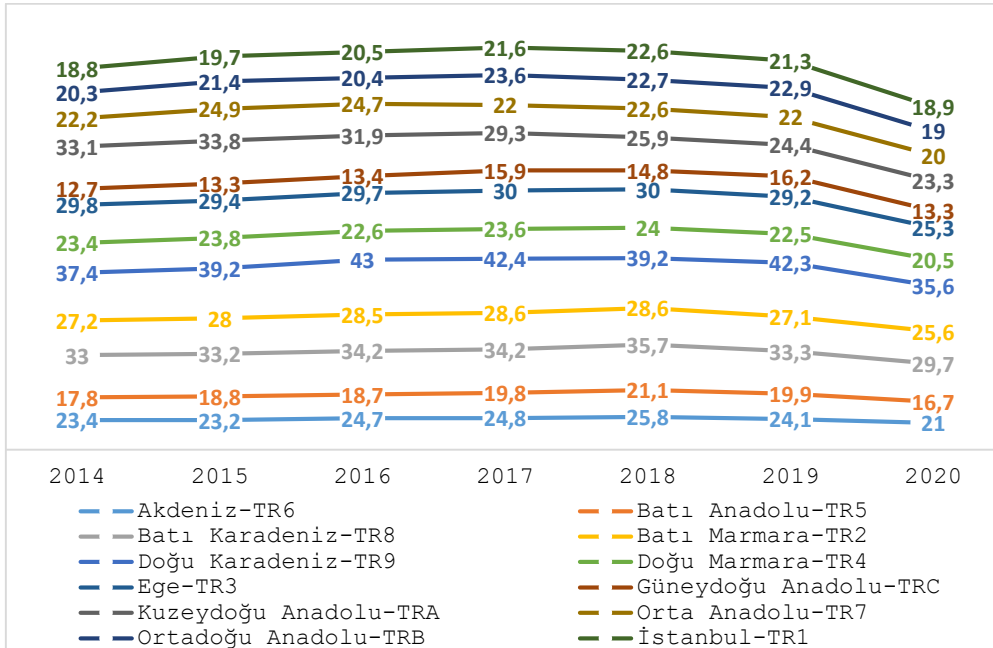
2014-2020 yılları arasında Türkiye'de istihdam edilen okuma yazma bilmeyen kadınların yüzdesi Şekil 5'de gösterilmektedir. Kuzeydoğu Anadolu 2014-2020 yılları arasında okuma yazma bilmeyen kadın istihdamında en yüksek orana sahip olmuştur. İncelenen her yılda, İstanbul ve Batı Anadolu en düşük oranlara sahip olmuştur. Sektörel istihdam oranlarına bakıldığında, İstanbul ve Batı Anadolu tarım sektöründe en düşük kadın istihdam oranına sahipken, Kuzeydoğu Anadolu en yüksek orana sahiptir.

Şekil 5. Eğitim düzeyine göre kadın istihdam oranları (okuma yazma bilmeyen) (15 yaş ve üstü, %) [12]

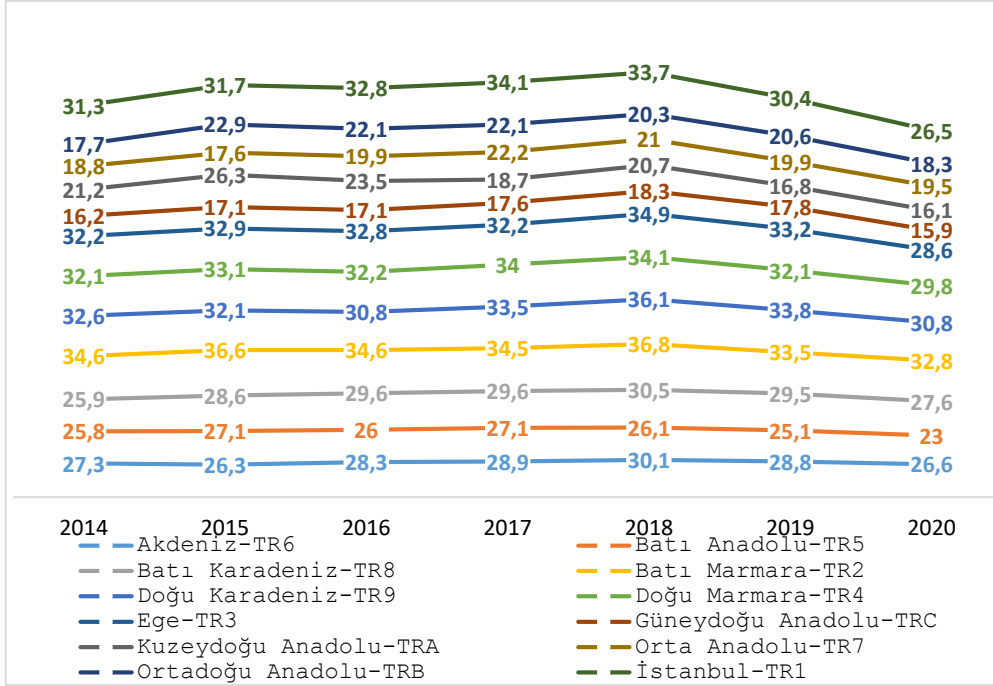
(Figure 5. Female employment rates by education level (illiterate) (15 years and over, %))

Türkiye'de 2014-2020 yılları arasında lise altı eğitim almış kadınların istihdam oranı Şekil 6'da gösterilmektedir. Doğu ve Batı Karadeniz bölgeleri 2014-2020 yılları arasında lise altı eğitimli kadınların en yüksek istihdam oranına sahip olduğu bölgelerdir. En düşük oranlar ise incelenen tüm yıllar boyunca Batı ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunmuştur.

Şekil 6. Eğitim durumlarına göre kadın istihdam oranları (lise altı eğitimliler) (15 yaş ve üstü, %) [12]

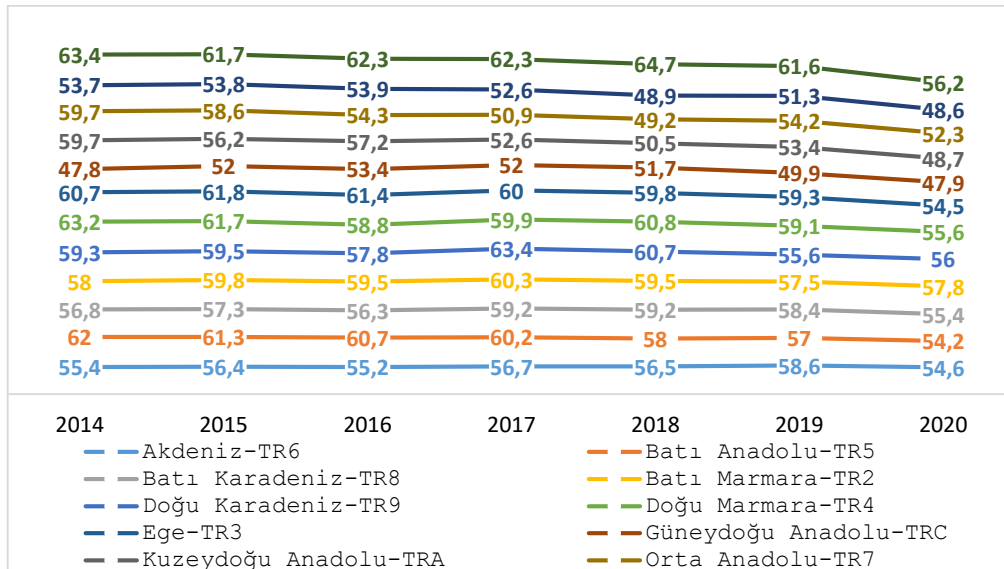
(Figure 6. Female employment rates by educational attainment (with less than high school education) (15 years and over, %))

Şekil 7. Eğitim durumlarına göre kadın istihdam oranları (lise ve dengi meslek okulu) (15 yaş ve üstü, %) [12]

(Figure 7. Female employment rates by educational attainment (high school and equivalent vocational school) (15 years and over, %))

Türkiye'de 2014 ve 2020 yılları arasında lise veya dengi bir mesleki programı tamamlamış olan istihdam edilen kadınların yüzdesi Şekil 7'de gösterilmektedir. Batı Marmara bölgesi, 2014-2020 yılları arasında lise ve dengi meslek okulu mezunu istihdam edilen kadın oranının en yüksek olduğu bölgedir. İncelenen tüm yıllarda, Güneydoğu Anadolu Bölgesi en düşük orana sahiptir.

Şekil 8. Eğitim Durumlarına Göre Kadın İstihdam Oranları (Yükseköğretim) (15 yaş ve üstü, %) [12]

(Figure 8. Female Employment Rates by Education (Higher Education) (15 years and over; %))

İşgücünün toplumsal ve bireysel ilerlemeye katkısını vurgulamak için en iyi strateji, eğitim standartlarını yükseltmek ve geliştirmektir. Türkiye'de 2014 ve 2020 yılları arasında istihdam edilen yükseköğretim mezunu kadınların yüzdesi Şekil 8'de gösterilmektedir. İstanbul bölgesi, 2014-2020 yılları arasında yükseköğretim mezunu kadınlar arasında en yüksek istihdam oranına sahiptir. İncelenen her yılda, en düşük oranlar Güneydoğu Anadolu'da görülmüştür. İşgücü piyasasına katılım oranı ile eğitim seviyesi arasında pozitif bir ilişki vardır. Kadınların işgücüne katılımı, niceliksel gelişimleriyle orantılı olarak artacaktır. Eğitim, kadın işgücünün verimliliğini artırır ve daha iyi ücret seviyelerine kapı aralarken kadınların niceliksel gelişimini de artırır. Ayrıca, kadınların işgücü piyasasına katılımına toplumsal meşruiyet kazandırır ve cinsiyete dayalı işbölümünün katılığını azaltır [9].

6. İSTİHDAMDAKİ KADINLARIN İSTİHDAM TÜRÜNE GÖRE DAĞILIMI (DISTRIBUTION OF WOMEN IN EMPLOYMENT BY TYPE OF EMPLOYMENT)

Çalışanlar, istihdamın ve mesleklerin yapısına göre dört geniş başlık altında toplanabilir. Bu başlıklar dikkate alındığında, işverenler işgücünü hizmetleri karşılığında ücretli veya kendi hesabına gelir karşılığı çalıştırabileceği gibi, ücretsiz aile işçisi olarak da çalıştırabilir. Ücret, maaş veya yevmiye, bir çalışanın bir iş sahibinden bir hizmet sözleşmesi kapsamında aldığı ödemedir. İşveren, bir iş sözleşmesinin şartları uyarınca başka bir kişiyi ücret karşılığında çalıştıran kişidir. Ücretsiz aile işçileri, hane reisi için çalışan ancak ücret almayan akrabalarlardır. Serbest meslek sahipleri, küçük ölçekli çiftçiler, ücretsiz aile işçileri ve küçük ölçekli sanatçılar ve zanaatkarlar dört grubu oluşturmaktadır [10]. Tablo 5'e göre, 2014-2020 yılları arasında ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışan kadın oranının en yüksek olduğu bölgeler Ege Bölgesi ve İstanbul olacaktır. Çalışmanın yapıldığı yıllar boyunca Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi sürekli olarak en düşük ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışan sayısına sahip olmuştur. Hizmet ve sanayi sektörlerinin ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak en fazla kadın istihdam eden sektörler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu sektörlerin kadınları istihdam ettiği sonucuna varılabilir.

Tablo 5. İstihdam edilen kadınların işteki durumları-ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (bin kişi) [12]

(Table 5. Employment status of employed women-wage, salaried and casual (thousand persons))

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul (TR1)	1282	1349	1454	1518	1619	1545	1491
Batı Marmara (TR2)	225	252	261	271	281	286	295
Ege (TR3)	706	750	772	822	898	902	816
Doğu Marmara (TR4)	541	578	603	623	667	674	640
Batı Anadolu (TR5)	547	566	589	612	616	640	618
Akdeniz (TR6)	532	563	597	659	705	727	698
Orta Anadolu (TR7)	151	168	165	164	184	205	199
Batı Karadeniz (TR8)	197	210	213	231	254	276	272
Doğu Karadeniz (TR9)	110	124	140	152	151	146	156
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	45	50	61	63	65	70	75
Ortadoğu Anadolu (TRB)	91	107	125	124	135	139	140
Güneydoğu Anadolu (TRC)	202	253	295	297	318	336	328

2014'ten 2020'ye kadar kadın işveren ve serbest meslek sahibi kadınların, yani kadın girişimcilerin sayısı Tablo 6'da gösterildiği gibi incelendiğinde, İstanbul bölgesi kendi hesabına çalışan kadınların en fazla olduğu bölgedir. O dönemde kadın girişimci istihdamının en az olduğu bölge Kuzeydoğu Anadolu bölgesidir. Veri setine bakıldığında en

dikkat çekici durum Doğu Karadeniz bölgesinde kendi hesabına çalışan kadın sayısının 2014 yılından bu yana yaklaşık 32.000 azalmış olmasıdır. Ayrıca Ege bölgesindeki kadın girişimci sayısı da aynı dönemde önemli ölçüde artmıştır.

Tablo 6. İstihdam edilen kadınların işteki durumları-işveren ve kendi hesabına çalışan (bin kişi)[12]
(Table 6. Employment status of employed women-employers and self-employed (in thousands))

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul (TR1)	145	163	180	203	215	195	164
Batı Marmara (TR2)	37	33	35	36	45	42	53
Ege (TR3)	100	109	118	124	136	131	138
Doğu Marmara (TR4)	78	73	63	82	85	87	107
Batı Anadolu (TR5)	68	72	73	88	101	102	105
Akdeniz (TR6)	102	98	122	124	125	124	123
Orta Anadolu (TR7)	30	29	33	36	40	35	40
Batı Karadeniz (TR8)	52	49	49	58	59	55	52
Doğu Karadeniz (TR9)	106	104	102	96	101	86	74
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	22	17	19	17	14	11	12
Ortadoğu Anadolu (TRB)	26	26	23	30	25	25	23
Güneydoğu Anadolu (TRC)	28	29	28	41	42	37	34

Tablo 7, 2014 ve 2020 yılları arasında ücretsiz aile desteği sağlayan kadınların oranındaki değişimi göstermektedir. 2014 ve 2020 yılları arasında ücretsiz ev işlerinde çalışan kadınların oranının en yüksek olduğu bölge Ege Bölgesi'dir. Ayrıca Ege Bölgesi, 2014 yılında 426.000 kadın ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken 2020 yılında 270.000 kadınla, incelenen yıllar arasında en büyük düşüşün yaşandığı bölgedir. Aile içinde ücretsiz çalışan kadınların en az olduğu il İstanbul'dur. TÜİK verileri kullanılarak cinsiyete göre kadınların işgücüne katılım oranları incelendiğinde, kadınların erkeklere kıyasla iş hayatına çok daha az katıldıkları ortaya çıkmaktadır. Kadınların sektörlere göre istihdam dağılımı incelendiğinde, hizmet sektörünün en yüksek orana sahip olduğu ve gerçekte kadınların ağırlıklı olarak hizmet sektöründe çalıştığı görülmektedir. Kadın istihdamının mesleki dağılımı incelendiğinde, en yüksek pozisyonların ormancılık, su ürünleri ve tarım sektörlerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 7. İstihdam edilen kadınların işteki durumları-ücretsiz aile işçisi (bin kişi)[12]
(Table 7. Employment status of employed women-unpaid family workers (thousand))

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul (TR1)	27	46	49	55	51	48	36
Batı Marmara (TR2)	123	123	122	128	125	119	99
Ege (TR3)	426	408	402	390	352	341	270
Doğu Marmara (TR4)	158	163	131	148	142	128	101
Batı Anadolu (TR5)	104	115	112	123	135	123	106
Akdeniz (TR6)	273	258	276	269	270	244	211
Orta Anadolu (TR7)	160	174	165	149	135	123	109
Batı Karadeniz (TR8)	329	323	330	323	335	296	243
Doğu Karadeniz (TR9)	143	150	155	166	140	184	137
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	182	189	159	142	128	113	106
Ortadoğu Anadolu (TRB)	199	202	172	196	175	176	143
Güneydoğu Anadolu (TRC)	143	133	118	169	152	153	113

7. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Ekonomik kalkınma, kadınların istikrarlı üretkenliğinden ve iş gücüne katılımından önemli ölçüde etkilenmektedir. Yüksek lisans

tezinden [11] üretilerek oluşturulan ve Türkiye'deki 12 bölgeye göre, kadınların işgücü piyasasındaki konumunun incelendiği bu çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri kullanılarak Türkiye'de kadın istihdamının mevcut durumu istatistikî bölgeler bazında araştırılmıştır. Kadın istihdamı, işsizliği ve işgücüne katılımı, yaş ve eğitim düzeyi gibi faktörler de hesaba katılarak Türkiye'deki bölgelere göre incelenmiştir. Örnek bölge verilerine göre, kadın işgücünün eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım oranının da arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, TÜİK verileri bölgelere göre incelendiğinde, istihdam verilerinin bölgesel yapıya ve eğitim koşullarına göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Araştırmmanın bir diğer bulgusu ise ataerkil yapıların yarattığı toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınların ev içi sorumluluklarının daha fazla olması nedeniyle işgücüne daha az dâhil olduklarıdır. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak bölgede kadın istihdamını artırmaya yönelik ilk politikanın bölgenin yapısını ve işgücü ihtiyaçlarını inceleyerek, istihdama erişimi artırmak ve katılımı teşvik etmek olması gerektiği sonucuna varılabilir.

NOT (NOTICE)

Bu çalışma, Gül Yılmaz tarafından Doç. Dr. Gökhan Gökdere akademik danışmanlığında yürütülen "Kadın İstihdamının Türkiye'deki 12 Bölgeye Göre İstatistiksel Yöntemler ile Analizi" başlıklı Yüksek Lisans Tezinden türetilmiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI (CONFLICT OF INTEREST)

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

FİNANSAL AÇIKLAMA (FINANCIAL DISCLOSURE)

Yazar(lar) bu çalışma için herhangi bir mali destek almadığını beyan etmiştir.

ETİK STANDARTLAR BEYANI (DECLARATION OF ETHICAL STANDARDS)

Makalenin yazar(lar)'ı bu çalışmada kullanılan materyal ve yöntemlerin etik kurul izni ve/veya yasal-özel izin gerektirmediğini beyan eder.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] Kaya, H., (2023). Dünyada kadının işgücüne katılımını belirleyen faktörlerin tespiti: Faktör analizi yaklaşımı. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Burdur.
- [2] Kaya, H., Kılıç, M.B. ve Murat, B., (2024). İstihdamda cinsiyet farkına ilişkin bibliyometrik analiz. International Research in the Field of Macroeconomics, 367-378.
- [3] İKA. TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Bölge Kalkınma Planı. Gaziantep: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları (2010). <https://ika.org.tr/dokuman-merkezi/bolge-planlari/2014-2023-trc1-bolge-planı>
- [4] İKA, T.İ. TRC1 Bölgesi İstihdam Raporu. TC. İpekyolu Kalkınma Ajansı. <https://ika.org.tr/assets/upload/dosyalar/trc1-bolgesi-istihdam-raporu.pdf>
- [5] Yılmaz, M. ve Zoğal, Y., (2015). Kadının işgücüne katılımı tarihsel gelişimi ve kadın istihdamını etkileyen faktörler: Türkiye ve Avrupa örneği. EconWorld2015@Torino.
- [6] Hotar, N., (2011). Ekonomik toplumsal kalkınma ve kadın istihdamı. TÜRK-İŞ Dergisi, 392:84-86.
- [7] T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı, Ankara 2008-2013.

-
- [8] Yağcıoğlu, S., (2018). Kadın işgücü istihdamı ve sorunları: Konya örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- [9] Toksöz, G., (2007). Türkiye'de kadın istihdamının durumu. Uluslararası Çalışma Örgütü.
- [10] Karatepe S.G., (2018). 50 Temel Soruda Çalışan Hakları 4857 Sayılı İş Kanunu Çerçevesinde. 1. Basım, Gece Kitaplığı, Ankara.
- [11] Yılmaz, G., (2023). Kadın İstihdamının Türkiye'deki 12 Bölgeye Göre İstatistiksel Yöntemler ile Analizi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- [12] <http://www.tuik.gov.tr>.